

рігають злочинця найбільш тривалий час, це пов'язано з тим, що при вчиненні шахрайства у сфері нерухомості відбувається тривалий контакт між учасниками злочину, а тому в аспекті слідоутворення доцільно сказати про важливе значення в розслідуванні ідеальних слідів. Потрібно включати в криміналістичну характеристику слідів шахрайства наявність зв'язків між злочинцем і потерпілим. Зазвичай люди мають певне коло спілкування, підтримують більш-менш стійкі стосунки. Особистісні, побутові, професійні зв'язки мають криміналістичну значущість не тільки для встановлення характеру відносин між шахраєм і жертвою, а й для встановлення кола свідків злочинної події.

Література

1. Галаган В.И. Использование следователем информации на первоначальном этапе расследования / В.И. Галаган - автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Украинская академия внутренних дел. - К., 1992. - 24 с.
2. Салтевский М.В. О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях / М.В. Салтевский - криминалистика и судебная экспертиза. - К.: Вища шк., 1982. - Вып. 25. - С. 13-20.

3. Баев О.Я. Методические основы расследования отдельных видов преступлений: расследование отдельных видов преступлений / Под ред. О.Я. Баева. - Воронеж, 1986. - 386 с.

4. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы: от теории - к практике / Р.С. Белкин - М.: Юрид. лит., 1988. - 302 с.

5. Шепітько В.Ю. Криміналістика: енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / За ред. В.Я. Тація. - Х.: Право, 2001. - С. 71.

6. Ткачев А.В. Проблемы реквизитов машинных документов / А.В. Ткачев - Вестник Московского университета. - Серия 11. Право. - 1999. - № 2. - С. 56.

7. Бирюков В.В. Криминалистическое исследование документов: монография / В.В. Бирюков, В.В. Коваленко - Луганск: РИО ЛИВД, 1999. - С. 137-139.

Сандрачук А.А.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
ОДУВС
Надійшла до редакції: 09.03.2014

УДК 343.147(477)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ

Удренас Г. І.

Васильчук А. І.

Розглянуто деякі проблеми тактики проведення огляду місця події, визначено підстави проведення огляду місця події, розкриті окремі питання підготовки та проведення.

Ключові слова: огляд місця події, тактика, новий КПК України.

Рассмотрены некоторые проблемы тактики проведения осмотра места происшествия, обозначены основания проведения осмотра места происшествия, раскрыты отдельные вопросы подготовки и проведения.

Ключевые слова: осмотр места происшествия, тактика, новый УПК Украины.

Some problems of tactic of leadthrough of examination of site of occurrence are considered, the grounds of leadthrough of examination of site of occurrence are marked, the separate questions of preparation and leadthrough are exposed.

Keywords: examination of the scene, the tactics, the new Code of Ukraine.

Набрання чинності новим КПК України поклало відлік новому етапу формування та удосконалення кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики. Суттєвих змін зазнав інститут слідчих дій - засобів пізнавальної діяльності, що дають змогу повно, об'єктивно та всебічно дослідити обставини події минулого й прийняти справедливе й обґрунтоване рішення. Процес розвитку кримінально-процесуального законодавства на всіх його етапах супроводжувався увагою науковців до правового регулювання слідчих дій. Найбільше поширеною з усіх слідчих дій, що трапляється практично в кожному кримінальному провадженні, є слідчий огляд.

Практика показує, що від результативності та своєчасності проведення слідчого огляду здебільшого залежить успіх усього провадження. Аналізу проблемних питань огляду як слідчої дії приділено увагу науковцями в галузі кримінального процесу, криміналістики, судової психології. Значний внесок у розроблення цих питань зробили вчені України та інших держав: В.І. Алексійчук, О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, І.Є. Биховський, М.С. Бокаріус, О.М. Васильєв, А.І. Вінберг, А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, Ф.В. Глазирін, В.Г. Гончаренко, В.І. Громов, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, М.П. Молибога, Б.Я. Петелін, В.І. Попов, Е.А. Разумов, О.Р. Ратінов, Ю.Д. Федоров, В.Ю. Шепітько, І.М. Якімов та ін. Праці зазначених авторів присвячено дослідженню процесуальних питань проведення різних видів огляду, підстав до проведення огляду, порядку застосування технічних засобів, оформленню результатів цієї слідчої дії. Новий КПК України містить певні новели щодо визначення видів слідчого огляду, процесуальних підстав його проведення та оформлення результатів, що зумовлює актуальність розглядуваного питання та його своєчасність.

Мета статті – проаналізувати тактико-криміналістичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування злочинів.

Інструментарій пізнавальної діяльності в досудовому провадженні завжди перебував під пильною увагою науковців і практиків. Оскільки основним засобом формування судових доказів були й залишаються слідчі дії, навколо визначення цього поняття точилися дискусії науковців. Слідчим пропонувалося розуміти як передбачену кримінально-процесуальним законом і забезпечену державним примусом сукупність операцій і прийомів, що здійснюються під час розслідування злочинів для

виявлення, фіксації й перевірки фактичних даних, що мають доказове значення у справі [1, 5].

У самостійній статті, що присвячена такій слідчій дії, законодавець, залежно від об'єкта огляду, називає такі його види: огляд місцевості, приміщення, речей і документів (ст. 237 КПК України) і не згадує про огляд місця події. На відміну від цього, у КПК України 1960 р. перелік усіх видів слідчого огляду наводився в самостійній статті. Якщо в першій частині наводилися види огляду, як і в чинному КПК України, то в ч. 2 ст. 190 КПК України закріплювався такий вид, як огляд місця події. У невідкладних випадках його дозволялося проводити до прийняття рішення про порушення кримінальної справи.

Дослідження обстановки місця події здебільшого дає змогу отримати необхідну вихідну інформацію щодо обставин кримінального правопорушення та визначити напрями розшукової роботи слідчого. Обстановку місця події В.І. Алексійчук пропонує розуміти як комплекс усіх матеріальних об'єктів, змін у рамках місця події, пов'язаних з досліджуваною подією й діями її учасників, а також усіма подальшими подіями [2, 24]. У статті 237 КПК України, безпосередньо присвяченій огляду, вказано такі його види, як: огляд місцевості, помешкання, предметів і документів. Незважаючи на це, автори коментаря КПК України, наводячи перелік таких видів огляду, звертають увагу на те, що криміналістична класифікація слідчих оглядів на види більш розширена й враховує важливі тактичні аспекти їх підготовки та проведення. Кожний з видів слідчого огляду має специфічні особливості, які визначають порядок його проведення. Так, окремим видом огляду є огляд місця події, яким може бути певна місцевість чи її окрема ділянка, приміщення або будівля, в якому готувався злочин, де він був вчинений або де настали злочинні наслідки чи зберігаються його сліди, а під час огляду місця події може мати місце огляд окремих предметів, документів, трупа [1, 528]. Про можливість проведення огляду місця події трапляються згадки не в спеціальній нормі, що присвячена видам огляду, а в інших нормах КПК України. Так, у частині 3 ст. 214 КПК України, присвяченій початку досудового розслідування, зазначено, що "огляд місця події в невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань". Про можливість проведення огляду місця події згадано й у ч. 2 ст. 238 КПК України, що визначає порядок огляду трупа, який може "здійснюватися одночасно з оглядом місця події". Отже, огляд місця події як вид слідчого огляду - результат розвитку не тільки теорії криміналістики, але має відповідну правову основу, оскільки можливість його проведення передбачена окремими нормами КПК України. Для виключення будь-яких сумнівів щодо правомірності існування цього виду огляду й застосування його на практиці розслідування, вважаємо за доцільне огляд місця події включити до переліку видів огляду, який наведено в ч. 1 ст. 237 КПК України.

Відповідно до вимог ст. 238 КПК України огляд трупа проводить слідчий або прокурор з обов'язковою участю судово-медичного експерта, а якщо вчасно його залучити неможливо - лікаря. Ця стаття регулює порядок огляду трупа, зокрема й одночасно з оглядом місця події або іншого володіння особи. Для проведення огляду трупа слідчий, прокурор зобов'язані запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих). Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису перебігу відповідної слідчої (розшукової) дії (ч. 7 ст. 223 КПК України).

Інша стаття передбачає порядок проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією (ст. 239 КПК України). Ексгумація трупа здійснюється за постановою прокурора. Заслугує на увагу те, що в цій нормі визначається виконавець такої постанови - службові особи органів місцевого самоврядування. Під час ексгумації можуть бути вилучені зразки тканини й органів або частин трупа, необхідні для проведення експертних досліджень, що безпосередньо покладається на судово-медичного експерта.

За результатами слідчої (розшукової) дії складають протокол. У ньому зазначають все, що було виявлено, у тій послідовності, в якій це відбувалося, і в тому вигляді, у якому спостерігалось під час її проведення, а також речі й об'єкти, що вилучені для досліджень. До протоколу додаються матеріали вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапису, плани й схеми, графічні зображення, відбитки та зліпки.

Предмет (річ) набуває значення речового доказу після відповідної процедури, передбаченої законом. До цієї процедури й прийнятого рішення відповідною посадовою особою представлені сторонами або будь-якими особами предмети не можуть визнаватися речовими доказами, що має знайти відображення в нормах КПК України. Сторони представляють не докази, а предмети (речі) і документи, які у встановленому порядку можуть бути визнані доказами в кримінальному провадженні. Мабуть, не випадково в теорії доказування з давніх часів наголошено не просто на "доказах", а саме на "судових доказах".

На завершення слід зазначити, що в загальній нормі про основні положення й правила огляду доцільно назвати найбільше поширені види огляду, що підтверджені багаторічною слідчою й судовою практикою: місця події, місцевості, приміщень, трупа, предметів, документів.

Отже, слід зазначити, що огляд місця події при розслідуванні злочинів є основним, а часто і єдиним джерелом відомостей про злочин і злочинця на початковому етапі розслідування. Саме огляд місця події дає вихідні дані, необхідні для визначення можливих напрямів розслідування, і тому задля неприпустимості втрати інформації він повинен проводитися з дотриманням вимог процесуального законодавства, рекомендацій криміналістичної тактики та з урахуванням специфіки злочинів.

Література

1. Следственные действия (процессуальная характеристика, тактические и психологические особенности): учеб. пособие для вузов МВД СССР. - Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1984.
2. Алексійчук В.І. Огляд місця події: тактика і психологія: моногр. / В.І. Алексійчук. - Х.: Вид. агенція "Апостіль", 2011.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. - К.: Юстініан, 2012.

Удренас Г.І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії ОДУВС
Васильчук А.І.*

*слідчий СВ Суворовського РВ ОМУ ГУМВС України
в Одеській області*

Надійшла до редакції: 02.03.2014